

نگاهی به اثر

«حمایت بین المللی حقوق پناهندگان»

از دکتور شفیه حقانی

اخیراً کتاب تحقیقی در زمینه حقوق پناهندگان نظرم را جلب نمود که محصول کار دقیق و حوصله مندانه محترمه دکتور شفیه حقانی میباشد، این نگارش را به معرفی این اثر مفید و کارآمد، تخصیص دادم. معضله پناجویی، پناهندگی و تمام مشکلات ناشی از آن یکی از مسایل نهایت جنجالی و پیچیده بشری امروزی و دیروزی جامعه انسانی است، که انسان بنابر عوامل و علل گوناگون، رنج های بی پایان آنرا متحمل شده است، گرچه در جامعه دیروزی، علل نظیر آزمندی حکمروایان و سیاسیون، آفات طبیعی، سیل و زلزله و طوفان و خشک سالی از اسباب اولی پناجویی تلقی میگردد اما امروز عوامل و علل پناجویی همه در یک جوال انداخته نمی شوند، زیرا علل عمده موجد بحران پناهندگی، اسباب سیاسی میباشد ولو هر شکل کشوری، منطقی و یا بین المللی را به خود داشته باشد.

ما افغانها که از قضا بحرانهای سیاسی و نظامی کشور ما عمر طولانی دارد، در میان قربانیان پناهندگی تقریباً رتبه اول را دارا هستیم: وقتی خبری از پناهندگان مقیم اندونیزیا میشنویم که کشتی ایشان درآبها غرق شده است و سواران آن همه غرق شده اند به خود میلرزیم که نکند، خدای ناخواسته هموطنی، برادری، خواهری، خویشی، همسایه ای، از ما در میان ایشان نباشد، وقتی می شنویم که تعدادی از پناجویان به جبر به جزیره گینه تبعید میشوند، همان لرزیدن آشنا ما را تکان میدهد، آری پناهندگان افغان ما اند که دسته دسته از ایران اخراج میشوند، دولت جمهوری اسلامی ایران لازم است در مورد پناهندگان افغانی بر اساس احکام اسلامی عمل نماید، یعنی تا بهتر شدن مطلوب اوضاع افغانستان از اخراج آنان صرف نظر کند، و نیز در برابر شمول اطفال پناهندگان افغان بی بضاعت در مدارس دولتی پول تقاضا ننماید، چه فعلاً مهاجرین افغان مقیم ایران برای مکاتب دولتی ایران اجرت تعلیم اطفال ایشان را میپردازند. پناهندگان افغان اند که در پاکستان به معضلات بزرگی دست به گریبان اند، صد ها هزار افغان مقیم آن کشور اند که هر چند ماه با مد و جزر روابط سیاسی دو کشور، عرق ترس اخراج را از جبین ایشان پاک می کنند، یا آن پناهندگان افغان در یونان که مضروب لت و کوب پولیس آن کشوراند، یا آن افغانی که به اثر غرق شدن جان خود را از دست داده و آدرس و یا کسی را نداشت تا جسدش را تسلیم بگیرد، این ها قصه های تازه چند روز و یا چند ماه اخیر پناهندگان افغان است، اگر به گذشته های داستان پناهندگی افغان ها برویم از حزن و وحشت اشک قلم خواهد خشکید، ما افغانها بیش از دومیلیون پناهنده در ایران و از این هم بیشتر در پاکستان داریم و شاید هم هزاران افغان دیگر در سراسر جهان که بی هیچگونه ثبت دفتر و دیوانی در بی سرنوشتی کامل به طور معلق بسر میبرند.

امروز ملت سوریه آماج هیولای پناجویی قرار گرفته است، اگر از یک سو دیکتاتور کشور ایشان وضعیت را در آنجا غیر قابل زیست ساخته است جناح های مخالفین افراطی او مانند القاعده نیز نعمت حیات مصون را که خداوند ارزانی نموده از آنها گرفته اند، حتی در همین سوریه نیز افغانهای پناهنده (در حدود چهار هزار تن) در زیر تهدید خطرات متعدد قرار دارند. تعدادی از پناجویان در آبهای قریب به ایتالیا غرق شدند، چه بسا که ماه یا هفته ده ها تن پناهجو در همین آبها به خاطر رسیدن به هدف یک محل بالنسبه مصون جان های شان را از دست میدهند، تعداد کثیر پناجوی داخلی در کشور های قربانی تحولات سیاسی و نظامی خانه و کاشانه ایشان را از دست داده و به محلاتی پناه می جویند که در آن جا ها وسایل تامین معیشت ندارند، به طور خلص امروز مسایل مربوط به پناهندگان یکی از مسایل مهم انسانی بالخصوص برای ما افغانها تشخیص گردیده است.

اگر در دوره های گذشته تاریخی رسیدگی به امور مربوط پناجویان در کدر نورم ها و ضوابط لازم واری میگردید امروز اسناد مهم حقوقی و بشری جهانی برای بررسی و حل و فصل این قضایا موجود و مرعی الاجرا است، برای تشخیص و توصیف رویداد های پناجویی و پناهندگی از اعلامیه حقوق بشر گرفته تا میثاق های حقوق بشری و نیز «میثاق مربوط به وضع پناهندگان» منعقد سال 1951 م در دسترس قرار دارد، که این اسناد، حقوق پناهجو، تعریف پناهنده، مکلفیت های مراجع و دولی را که با پناجویان طرف اند و با پیوستن به این اسناد مکلفیت های انسانی مندرج در آنها را عهده دار شده اند، به طور واضح بیان کرده است.

اثر «حمایت بین المللی حقوق پناهندگان» محترمه شفیقه حقانی، که محصول مطالعات، تحقیقات و تطبیق عملی همان نورم ها و ضوابط موجود طی سه دهه در عرصه امور پناهندگان میباشد، در نوع خود یک تألیف تقریباً بی سابقه و بی مانند است، تتبع پیشینه تاریخی مسأله پناهندگی، کاوش در ریشه یابی دلایل پذیرش پناهجو در ادوار گذشته تاریخ، تحول این دلایل در جریان زمانه ها و گاهی دریافت شکل تکامل یافته دلایل دیروزی در هیأت پرنسیپ های امروزی، پیوستگی منطقی و اکادمیکی به بخش ها و فصل های این کتاب بخشیده است، که تبحر کافی مؤلف را در موضوعات متنوع کتاب مبین میباشد، اتکاء به اصول علم حقوق و اصول و قواعد مروج در حوزه پناهندگی در تحلیل مطالب موجود در تألیف مورد بحث، اثر را به یک تحقیق علمی ارتقا داده است، چون مطالب شامل اثر بیشتر در سایه ضوابط علمی مربوط، به جزء شرح داده شده است، بیان مکتبی و اکادمیک دارد. دو نکته مطرح شده در این اثر اهمیت تألیف را از جهت نتایج تجارب عملی رسیدگی به امور پناهندگان خیلی با ارزش ساخته است:

اول: نحوه تطبیق اصول و قواعد مندرج در میثاق های بشری پیرامون پناهندگان، و خود اصول اجرایی آن میثاق ها که با چه طرز العملی به اجرای آنها پرداخته شود، سؤال پیچیده میباشد، زیرا در باره چگونگی نحوه رسیدگی و طرز العمل آن خیلی به ندرت در اصول عمومی موضوع، یاد آوری گردیده است، به همین خاطر است که متفاوت بودن نحوه رسیدگی به قضایای پناهندگان در ممالک مختلف گاهی باعث استنباط متفاوت از موضوع شده میتواند، گرچه کشور های اروپایی سعی کرده اند، تا به طرز العمل رسیدگی به امور پناهجویان شکل واحد بدهند اما باز هم در کار آنها تنوعاتی وجود دارد، اما تفاوت نوع رسیدگی به موضوع پناهجویان میان کشورهای اروپایی و آسیایی، افریقایی، شرق میانه و... خیلی فاحش است، که طرز رسیدگی به موضوعات پناهندگان در کشورهای اخیر الذکر گاهی حتی به ماهیت ارزش هایی اثر میگذارد که در میثاق های بین المللی درج شده اند. یعنی روشن نبودن طرز العمل تطبیقی کنوانسیون های مربوط، گاهی میتواند باعث نقض حقوق مطروحه در اسناد بین المللی گردد. این حقیقت در نتیجه کاربرد عملی اصول و قواعد مورد نظر، توسط مؤلف بدست آمده است.

دوم: فقدان و یا فراموشی فصل و مواد جزایی در میثاق مربوط به امور پناهندگان است که وجود آن میتواند شاید تاحدی از بی پروایی و خودسری سیاسیون جلوگیری کند، زیرا این بی پروایی و خودسری که باعث ناامن گردیدن محل زیست، تهدید به حیات و سلامت انسان ها و تهدید به ارزش های مادی و معنوی آنان میگردد، بالنتیجه باعث گسترش بحران های وسیع مربوط به امور پناهندگان نیز می شود، به عبارت ساده به محاکمه کشانی و مجازات آنانی که گروه های مختلف انسانی را مجبور به ترک و گریز از محل اصلی زندگی ایشان، می سازند و باعث معضلات اسفناک و دردآور قضایای پناهجویی و پناهندگی میگردند، در معاندات مربوط تصریح نگردیده است، شاید یکی از علل بی باکی و خود سری سیاسیون ایجادگر همچو شرایط، همین اعلام نکردن جرمی اعمال فوق باشد، گرچه در مواد (5-9) اساسنامه محکمه جزایی بین المللی ICC عناصری موجود است که به استناد آن میتوان ایجادگران پناهجو و پناهنده را به محاکمه کشانید، اما بهتر میبود اگر در کدام ماده از میثاق مربوط به پناهندگان به جرمی بودن این اعمال مسؤولین مربوط وضاحت داده میشد.

اثر علمی و اکادمیک «حمایت بین المللی حقوق پناهندگان» که ثمره تلاش و کار علمی خانم شفیقه حقانی میباشد، در جمله آثاری خواهد بود که همیشه مورد استفاده دانشجویان حقوق قرار خواهد داشت، این اثر در حوزه کار امور پناهندگی یک وسیله کاری بسیار مفید میباشد که تمام مشمولین این حوزه منجمله خود پناهجو، وکیل مدافع وی، سارنوال، قاضی و کارمندان عرصه های حقوق بشری به محتویات و مندرجات آن غرض پیشبرد هدف و کار بشری و اصولی خویش نیاز خواهند داشت، توقع میرود که مؤلف دانشمند این اثر علمی و به درد بخور، کارهای تحقیقاتی خود را در چنین عرصه های مهم بیش از پیش گسترش بدهد.

معرفی اثر:

- 1- عنوان کتاب: حمایت بین المللی حقوق پناهندگان
- 2- مؤلف: دکتر شفیقه حقانی کدر مسلکی شعبه حقوقی اداره پناهندگان وزارت امور خارجه فرانسه
- 3- مؤسسه چاپ: انتشارات بامیان در لیموز فرانسه
- 4- سال طبع: اپریل 2013 میلادی
- 5- کتاب دارای دوبخش بوده و هر بخش حاوی دو فصل میباشد که مجموعاً در 221 صفحه نگارش و ترتیب گردیده است.

6- تعداد طبع: 500 جلد، به زبان دری
محتویات عمده اثر:

حمایت و رسیدگی به مشکلاتی که پناهندگان دارند، به استناد میثاق های بین المللی
ریشه های تاریخی حق پناهندگی،
حق پناهندگی و حقوق عمومی خارجی ها،
حالت مشخص و استثنایی پناهنده،
دلایل خاص بودن حالت پناهندگی،
نظام بین المللی پناهندگان و قوانین سازمان ها،
اصول بین المللی حمایت پناهندگان،
دلایل عمده توجیه اعطای پناهندگی به پناهجو و شناخت حالت پناهندگی بر اساس اصول ژنو را تشکیل میدهد.
در اخیر کتاب متن کامل میثاق مربوط به امور پناهندگان نیز به زبان دری چاپ گردیده است.